buvo identifikuota baltųjų balandų (*Chenopodium album*) (134 vienetai). Aptikta ir bent 7 skirtingų rūšių kultūrinių augalų. Suskaičiuota 13 paprastųjų miežių (*Hordeum vulgare*), 8 sėjamosios avižos (*Avena sativa*), po 3 vienetus sėjamųjų rugių (*Secale cereale*) ir speltų (*Triticum spelta*), 2 sėjamieji grikiai (*Fagopyrum esculentum*) ir po 1 vienetą valgomojo lęšio (*Lens culinaris*) bei sėjamojo žirnio (*Pisum sativum*) fragmentų. Atsižvelgiant į tai, kad tirto pastatų komplekso R dalyje ir Vasario 16-osios gatvės važiuojamojoje dalyje bei šaligatvių zonose esama žmonių kapų, ateityje planuojant žemės kasimo darbus čia tikslinga atlikti žvalgomuosius arba detaliuosius tyrimus. A. Goštauto ir J. Tumo-Vaižganto gatvių atkarpoje rekomenduojame atlikti žvalgymus, nes yra tikimybė aptikti vertingų buvusių pastatų liekanų ir saugotinų struktūrų.

In the vicinity of Church of Sts Philip and James, the Dominican monastery ensemble, and the buildings of the St James Hospital in Vilnius

In 2022, the reconstruction of the buildings of the Church of Sts Philip and James, the Dominican monastery ensemble, and the St James Hospital complex in Vilnius and the archaeological investigation connected with the erection of new buildings in roughly 1000 m^2 in and around the complex continued (Fig. 1) with the excavation of 119 16th–17th-century human burials (Figs. 2–3). The individuals had been interred in a Christian manner with the head to the W and in at least 3 burial horizons. Relatively few grave goods were found (Figs. 4–5). The investigation yielded fragments of masonry structures and stone paving that are not from the archaeological period.

Darius Kontrimas

Tryškių Švč. Trejybės bažnyčios aplinka

2022 m. atlikti žvalgymai Tryškių Švč. Trejybės bažnyčios statinių komplekso (UK 1681) Švč. Trejybės bažnyčios (UK 23663) pamatų tvarkymo vietose (Telšių r., Tryškių sen.). Žvalgytas bendras 142,6 m^2 plotas (1 pav.).

Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Tryškiai paminėti 1573 m. Pirmoji katalikų bažnyčia Tryškiuose veikiausiai pastatyta XVI a. viduryje, kai įkurtas dvaras, aplink kurį ėmė formuotis miestelis (Kviklys B. *Mūsų Lietuva: krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai*. Vilnius, 1992, t. IV, p. 447–449). 1609 m. didikas Andrius Valavičius sutarė su Luokės klebonu dėl pamaldų, todėl tuo metu Tryškiuose bažnyčia jau turėjo stovėti (Vaivada V. *Katalikų bažnyčia ir reformacija Žemaitijoje XVI a.: esminiai raidos bruožai*. Klaipėda, 2004, p. 58). Pagal to meto bažnyčių statymo Žemaitijoje tradicijas, galima manyti, kad tokioje gyvenvietėje kaip Tryškiai galėjo būti pastatyta rąstinė, nedidelė, labiau į koplyčią panaši bažnyčia. XVI a. pabaigoje Tryškių katalikų bažnyčia paversta protestantiška. Dabartinė bažnyčia pastatyta 1751 m. 1771–1775 m. bažnyčia konsekruota, 1804 m. pastatyta medinė varpinė. Manoma, kad Tryškiuose buvo 3 bažnyčios. Pirmoji stovėjo kitoje vietoje nei dabartinė. Antroji Tryškių bažnyčia pastatyta po 1612 m., toje vietoje, kur stovi dabartinė bažnyčia (Juzumas V. *Žemaičių vyskupijos aprašymas*. Varniai, 2013, p. 596–600). Dabartinė (trečioji) Tryškių bažnyčia (statyta 1751 m.). Apie 1864 m. remontuota. 1869 m. šoninių navų viršuje įrengtos galerijos (1939 m. nugriautos). XIX a. pabaigoje prie pagrindinio tūrio pristatytos šoninės navos, padidinta presbiterija, keista stogo konstrukcija,

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – kultūros paveldo objektų teritorijos ribos; 2 – 2021 m. tirti šurfai; 3 – 2019 m. tyrimų vietos; 4 – 2022 m. žvalgyti plotai; 5 – fiksuoti kapų kontūrai; 6 – aptiktas spėjamos kolonos fragmentas. D. Kontrimo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated area: 1 – boundaries of the cultural heritage objects; 2 – 2021 test pits; 3 – sites investigated in 2019; 4 – areas surveyed in 2022; 5 – identified grave pit contours; 6 – the discovered fragment of a suspected column.

pristatytas priestatas V dalyje su balkonu vargonams (1870–1880 m.) (Jankevičienė A. *Lietuvos medinė sakralinė architektūra*. Vilnius, 1998, p. 125).

Anksčiau archeologiniai tyrimai Tryškių Švč. Trejybės bažnyčios statinių komplekso (UK 1681) Švč. Trejybės bažnyčios (UK 23663) aplinkoje vykdyti 2019 ir 2021 m. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 470–474; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 617).

Didžiojoje dalyje 2022 m. žvalgytų plotų fiksuoti piltinio pobūdžio maišyto grunto sluoksniai, suformuoti ankstesnių pamatų tvarkybos darbų metu (XIX–XX a., XX a. dalis pamatų betonuoti), įrengiant žaibosaugą, lietaus nuotekų tinklus. Įžemis – gelsvai rudas smulkus smėlis, rusvas molis, priemolis fiksuotas 0,5–1,2 m gylyje nuo esamo paviršiaus ties P, R ir Š fasadais. Ties Š fasadu ir ties P fasadu (PV kampu) 40–50 cm gylyje nuo esamo paviršiaus virš įžemio horizonto fiksuotas 10–20 cm storio juodo smėlio sluoksnis, 2021 m. žvalgomųjų tyrimų metu interpretuotas kaip pirminis paviršius. Šis sluoksnis gali būti interpretuojamas kaip XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis (ties pamatais jis išlikęs fragmentiškai, apardytas). Ties R fasadu (prie bažnyčios presbiterijos), vietoje, kur pamatai įgilinti labiausiai ir betonuoti, tvirtinti cementiniu skiediniu XX a.,

1–1,2 cm gylyje nuo esamo paviršiaus įžemio horizonte fiksuoti 5 kapų duobių kontūrai. Kapai orientuoti R–V, PR–ŠV kryptimi. Kadangi pamatams tvarkyti didesnio gylio nereikėjo, kapų duobių kontūrai užfiksuoti, uždengti geotekstile ir užpilti smėliu. Šioje vietoje iki įžemio ir nesuardytų kapų horizonto taip pat fiksuotas piltinio pobūdžio maišyto grunto sluoksnis, kuriame aptikta daugiau pavienių žmogaus kaulų iš suardytų kapų (bažnyčios V dalyje pavienių žmonių kaulų aptikta sąlyginai nedaug, o XIX a. priestato vietoje jų beveik neaptinkama). Tikėtina, kad bažnyčios R dalyje galėjo būti keli palaidojimų horizontai, kurie buvo suardyti (aptikti žmonių kaulai iš suardytų kapų, sankaupa su kelių individų palaikais, sudėtais vienoje vietoje) XIX–XX a. remontuojant pamatus, o nesuardyti liko apatinio horizonto kapai, kurie yra žemiau pamato ir iš dalies „palenda" po juo. Pagal 2019 m. aptiktus pavienius radinius (monetas, medalikėlius), kuriuos galima sieti su suardytais kapais, palaidojimai gali būti datuojamai XVII a.

Bažnyčios V dalyje atidengti pamatų kampai, buvę iki XIX a. įrengto priestato. Pastato išorėje ir vidinėje dalyje aptikta daug įvairaus dydžio riedulių, galbūt likusių čia nuo skirtingų bažnyčios statybos etapų.

Bažnyčios vidinėje dalyje fiksuotas 50–55 cm pločio, 25–30 cm aukščio mūro fragmentas – kalkiniu skiediniu rištos 27–28x12–13 x6,5–7 cm dydžio plytos (3 plytų eilės), mūrytos tiesiai ant buvusio paviršiaus (juodo smėlio). Galbūt tai buvusios (vėliau perstatytos) navos pagrindas. Dėl atidengto nedidelio fragmento tikslios statinio paskirties nustatyti negalima. Tokio formato plytomis statyta XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje.

In the vicinity of the Church of the Holy Trinity in Tryškiai

The field survey (142.6 m^2) in the vicinity of the Tryškiai Church of the Holy Trinity (Telšiai District, W Lithuania) (Fig. 1) identified layers of mixed fill soil in most of the surveyed area, sterile soil: yellowish brown fine sand, brownish clay, and clay loam at a depth of 0.5–1.2 m from the current surface, and, in the E part of the church, the contours of 5 grave pits at a depth of 1–1.2 m from the current surface. Based on the isolated finds from 2019 (coins, medals), which can be associated with destroyed burials, the burials can be dated to the 17th century.

Mindaugas Mačiulis,
Medeina Gailiūtė-Kluodė

Sedos bažnyčios šventorius

Pirmoji bažnyčia Sedoje (Mažeikių r., Sedos sen.) pastatyta 1508 m. (Šinkūnaitė L. *Įdomiausios Lietuvos bažnyčios.* Vilnius, 2016, p. 136). 1769–1770 m. ji atstatyta, vėliau ne kartą atnaujinta ir remontuota. Minima, kad 1816 m. buvo išmūryti akmeniniai bažnyčios pamatai. Nuo 1823 m. bažnyčios išorė liko nepakitusi, tik 1985 m. uždėtas skardinis stogas. Minima, kad apie 1713–1714 m. šventoriuje pastatyta nauja varpinė. Dabartinė varpinė statyta 1851 m. Remiantis Sedos bažnyčios mirties metrikų knygomis net iki XVIII a. pabaigos (1794 m.) dauguma atvejų mirusiųjų laidojimo vieta nurodoma Sedos bažnyčios šventorius (*LVIA*, f. 1455, b. 1). Nuo XIX a. šventoriaus kapinės kaip laidojimo vieta minima vis rečiau. Dažniau – parapinės vietos kapinės ir aplinkinės kapinės (Renavas, Grūstė ir panašiai). Tikslių duomenų, kada statyta dabartinė šventoriaus tvora, išlikę nėra.